

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Запропоновано тести проблемного характеру та представлено результати оцінювання рівня професійного інтелекту студентів педагогічного вищого навчального закладу, які використовуватимуться підпунктом до розробки та реалізації подальшої роботи зі студентами, що отримали низькі результати з тестування.

Ключові слова: професійний інтелект, освіта, студент, творчість, педагогіка.

Актуальність проблеми. Освіта є одним із важливих пріоритетів прогресивної еволюції людства. Стрімкий розвиток суспільства, науки та техніки вимагає від педагога впровадження в навчальний процес сучасних, ефективних методів для перевірки рівня професійного інтелекту молоді, на яку в майбутньому покладаються великі надії.

Розвиток освіти в Україні відбувається в напрямі до прийнятої Болонської конвенції. За нової системи навчання, стає актуальним питання створення психолого-педагогічного забезпечення навчального процесу, яке б сприяло підвищенню професійного інтелекту студентів.

Тести з діагностування, виявлення та оцінювання рівня професійного інтелекту займають окреме місце в ряді методик психологічного дослідження студентів та дозволять побачити відносно "реальну картину" рівня знань та творчого розвитку особистості. Перевірка рівня інтелекту дозволить визначити рівень професійного становлення людини та спланувати подальший розвиток особистості.

Об'єкт дослідження. Ознаки професійного інтелекту студентів.

Предмет дослідження. Дослідження рівня професійного інтелекту студентів педагогічного ВНЗ.

Постановка завдання. Завданням роботи є перевірка та аналіз рівня професійного інтелекту на підставі розроблення і проведення проблемного тестування серед студентів 3-го курсу ПНПУ ім. К. Д. Ушинського інституту початкової та гуманітарно-технічної освіти та аналізу його результатів.

Огляд наукової літератури й публікацій з напрямку дослідження. Рівень інтелекту служить головним чинником, що визначає соціальну корисність людини. Природа інтелекту впродовж тривалого часу вивчалася з точки зору тестології. Перевірка інтелекту за допомогою тестів ставилась під сумнів. Тестологічна (психометрична) парадигма сприяла зростанню різкої критики поняття "інтелект", тому, що ставилась під сумнів можливість його існування як реального психічного утворення [1].

У сучасному світі, серед найбільш відомих тестів інтелекту, що використовуються психологами, можна назвати тести Д. Векслера, Ф. Гальтона, Ч. Спірмена, Р. Амтхауера, Дж. Равена, Стенфорд-Біне, Ж. Піаже, Г. Айзенка. Своїми працями вони внесли суттєвий внесок не тільки в області дослідження рівня інтелекту, а й розкрили сутність людської психіки в цілому. Саме вони були основоположниками основних теорій інтелекту.

Слід виділити і їх послідовників, не менш значущих вітчизняних учених, таких як Б. Ананьєв, Є. Рогов, Л. Виготський, Б. Величковський, які не тільки розвинули раніше запропоновані теорії, а й доповнили їх цінними матеріалами та дослідженнями.

Дослідження інтелекту, що ведуться в останнє десятиліття, не пов'язані безпосередньо з пошуком нових інтелектуальних параметрів. Їх метою є розширення уявлень про інтелектуальну сферу та включення до неї нетрадиційних методів дослідження інтелекту. У працях цих авторів дуже добре висвітлюється проблема перевірки інтелекту та його особливості. Однак учені ще не дійшли однієї думки, що таке "інтелект" й не створено універсальної методики вимірювання рівня професійного інтелекту. У статті наведено спробу вдосконалити ці методи шляхом розробки тестів проблемного характеру.

Аналіз проблеми. Інтелект – це певний ступінь здатності людини творчо розв'язувати завдання і проблеми відповідної складності [3]. Професійний інтелект – це розум, оснащений широким арсеналом і розвинутою винахідливістю для вирішення проблем у певній професійній області [4]. Професійний інтелект формується на основі загального інтелекту в ході вирішення навчально-професійних завдань, які ставляться перед людиною в процесі професійного навчання. Від рівня його розвитку буде істотно залежати і ефективність їх вирішення, і результативність професійного становлення особистості в цілому [5].

Становлення професійного інтелекту багато в чому залежить від особистісних якостей студентів, від того наскільки гармонійно вони будуть взаємодіяти з професією. Особистість та діяльність студента дуже тісно пов'язані між собою, тому знаючи особливості змінення особистісних характеристик майбутніх фахівців у процесі професійного становлення, можливо не тільки висувати прогнози відносно змін у професійній діяльності, але й коригувати, покращувати траєкторію процесу професійного становлення особистості в цілому [2].

Специфіка професійного інтелекту студентів-педагогів передбачає наявність таких рис:

- творче мислення, яке є основою формування педагогічної талановитості вчителя;
- здатність до нестандартного рішення;
- комунікативні здібності;
- логічний характер мислення.

Сутність та метод дослідження. Об'єктом дослідження обрано студентів 3-го курсу факультету початкового навчання, професійний інтелект яких досліджувався за методикою Р. Амтхауера [6], що дало можливість перевірити ступінь розвитку логічного мислення, пам'яті майбутніх педагогів. Методика складається з чотирьох субтестів проблемного характеру. Тестові завдання розроблено з урахуванням навчального матеріалу з педагогіки. Всі відповіді фіксувалися за спеціально підготовленою формою бланка.

Перший комплекс завдань у вигляді субтесту 1 надав змогу дослідити індуктивне мислення та перевірити рівень загальної обізнаності студентів відносно простих відомостей з навчальних дисциплін. Студентам було запропоновано закінчити судження, обравши з п'яти варіантів правильну відповідь.

Субтест 1 (час виконання 10 хв.)

Яке слово підходить?

1. Предметом педагогіки є ...

а) освіта; б) людина; в) виховання; г) творчість; д) організація

2. Педагогіка – процес ...

а) розвитку; б) самоосвіти; в) управління; г) корекції; д) оцінювання

3. Представник американської педагогіки ...

а) Дж. Локк; б) П. А. Гольбах; в) Е. Трондайк; г) Ж. Ж. Руссо; д) Ф. Бекон

4. Об'єкт педагогіки ...

а) виховна діяльність; б) закономірності навчання; в) принципи виховання; г) освіта; д) система педагогічних явищ

5. Світову славу вітчизняній педагогіці приніс ...

а) К.Д. Ушинський; б) А.С. Макаренко; в) С.Ф. Ру-сова; г) Г.С. Сковорода; д) В.А. Сухомлинський

6. Найбільший швейцарський педагог-демократ, теоретик народної педагогіки ...

а) А. Кондерсе; б) Б. Герbart; в) В. Песталоцці; г) Г. Оуен; д) Б. Франклін

7. Студент у перекладі з латинської мови ...

а) який прагне до чого-небудь; б) наставник; в) який старанно займається; г) зайнятий процесом пізнання; д) який провіщає

8. Мета навчання – це ...результат

а) бажаний; б) добрий; в) можливий; г) позитивний; д) якісний

9. Навчання – ...

а) отримання досвіду; б) оволодіння знаннями; в) формування моральності; г) приклад; д) педагогічний процес.

10. Один з видів педагогічної діяльності ...

а) творчість; б) мотивація; в) природовідповідність; г) бесіда; д) навчання.

Субтест 2 дозволив перевірити вміння студентів класифікувати, порівнювати та виділяти загальні ознаки і властивості з педагогічних понять.

Субтест 2 (час виконання 15 хв.)

Яке слово зайве?

1. а) активізація; б) виклад; в) розуміння; г) узагальнення; д) використання

2. а) освітня; б) прогностична; в) виховна; г) організаційна; д) розвивальна

3. а) констатуючий; б) словесний; в) соціально-педагогічний; г) дослідницький; д) проблемний

4. а) мета; б) засоби; в) оптимізація; г) результат; д) організація

5. а) Ж. Ж. Руссо; б) Л. М. Толстой; в) М. Монтесорі; г) І. Ф. Герbart; д) С. Т. Шацький

6. а) осуд; б) похвала; в) контроль; г) схвалення; д) інструктаж

7. а) філософія; б) психологія; в) соціологія; г) антропологія; д) фізика

8. а) "Три елемента школи"; б) "Дитячий світ"; в) "Рідне слово"; г) "Азбука"; д) "Людина як предмет виховання"

9. а) бесіда; б) демонстрація; в) розповідь; г) лекція; д) пояснення

10. а) прислів'я; б) тексти; в) казки; г) розповіді; д) приказки.

Субтест 3 допоміг виявити комбінаторні здібності, рухливість і мінливість мислення, розуміння відносин, докладність мислення.

У субтесті дані такі завдання, в яких не вистачає одного слова в другій парі слів. Перша пара слів - повна, що складається з двох взаємопов'язаних за змістом слів; потрібно зрозуміти сенс цього взаємозв'язку, щоб відповідно до нього вибрати відсутнє у другій парі слово з п'яти слів, наведених нижче.

Субтест 3. (час виконання – 10 хв.)

Підібрати до терміна "дидактика" слово, яке підійшло б так, як "мистецтво виховання" - "педагогіка".

Таблиця 1

Зміст субтесту 3

<p>1. ПЕДАГОГІКА мистецтво виховання</p>	<p>ДИДАКТИКА а) розділ педагогіки; б) повчальний; в) галузь педагогіки; г) теорія освіти; д) наука</p>
---	---

2. А. Я. КОМЕНСЬКИЙ "Велика дидактика"	Ж. Ж. РУССО а) "Трактат про виховання пана де Сент-Мари"; б) "Прогулянки самотнього мрійника"; в) "Передмова до Нарциса"; г) "Еміль, або про виховання"; д) "Юлія або Нова Елоїза"
3. СУБ'ЄКТ носій дії	ОБ'ЄКТ а) предмет; б) суспільство; в) спостерігач; г) знаходиться в основі; д) людина
4. ДОСТУПНІСТЬ дидактичний принцип	ПРОБЛЕМНИЙ ВИКЛАД а) форма організації навчання; б) метод навчання; в) педагогічний прийом; г) функції; д) форма навчання
5. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА дидактика	ВІКОВА ПЕДАГОГІКА а) соціальна; б) корекційна; в) сімейна; г) професійна; д) дошкільна
6. ТРАДИЦІЙНЕ НАВЧАННЯ діяльність вчителя	РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ а) високий рівень труднощів; б) самостійне засвоєння знань; в) швидкий темп; г) систематична робота; д) загальний розвиток учня
7. ВИХОВАННЯ заохочення	СПОСТЕРЕЖЕННЯ а) пошук; б) результат; в) експеримент; г) збір даних; д) аналіз
8. НАВЧАННЯ проблемне	УРОК а) лекція; б) бесіда; в) заохочення; г) комбінований; д) оцінка
9. КЛАСНО-УРОЧНА СИСТЕМА урок	НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС а) структура; б) цілісність; в) проблема; г) мета; д) організація
10. СІМ'Я комунікативність	КОНТРОЛЬ а) облік; б) оцінка знань; в) оцінка; г) спостереження; д) діагностика

Субтест 4 надав можливість оцінити здібності виносити судження, узагальнювати.

У завданні пропонується три слова, між якими існує певний зв'язок, охарактеризувати загальним поняттям, наприклад сім'я, друзі, навчальні заклади, можна узагальнити поняттям "виховні інститути".

Субтест 4 (час виконання – 15 хв.)

Яким загальним поняттям їх можна об'єднати?

1. Науковість, доступність, послідовність...
2. Екзистенціалізм, неотомізм, біхевіоризм...
3. Спостереження, анкетування, бесіда...
4. Загальна, вікова, соціальна педагогіка....
5. Констатуючий, контрольний, перевірочний...
6. Е. Роттердамський, Дж. Локк, Я. А. Коменський...
7. Рисунки, схеми, таблиці...
8. Лекції, семінари, практичні заняття...
9. Традиційне, програмоване, проблемне навчання...
10. "Серце віддаю дітям", "Сто порад учителів", "Батьківська педагогіка"...

Отримані результати тестування оцінювалися за такими рівнями професійного інтелекту.

"Високий" рівень професійного інтелекту (від 40 до 50 балів), який передбачає вільне володіння педагогічною термінологією, прояв творчого мислення під час виконання завдання.

"Середній" рівень професійного інтелекту (від 25 до 40 балів) – виконання завдання в цілому характеризується попередніми визначеними ознаками, але за наявності окремих недоліків.

"Низький" рівень професійного інтелекту (від 0 до 25 балів) – слабе, або відсутнє вміння логічно мислити, непослідовність міркувань.

З метою забезпечення конфіденційності та створення більш комфортного, довірливого контакту, кожен студент перед початком тестування отримав свій персональний шифр.

Виконання діагностичного тестування студентами дозволило перевірити рівень професійного інтелекту кожного студента окремо, наданий у таблиці 2 та групи в цілому, який подано у таблиці 3.

Таблиця 2

Результати тестування рівня професійного інтелекту за методикою Амтхауера

Структурні компоненти професійного рівня інтелекту						
Шифр студента	Суб. 1	Суб. 2	Суб. 3	Суб. 4	Кількість набраних балів (з 50-ти можливих)	Рівень інтелекту студента
1	7	4	7	11	29	Середній

2	8	8	4	12	32	Середній
3	6	5	6	8	25	Середній
4	7	4	6	12	29	Середній
5	7	5	8	13	33	Середній
6	6	5	8	9	28	Середній
7	3	5	7	12	27	Середній
8	5	5	7	13	30	Середній
9	7	6	7	11	31	Середній
10	6	6	4	10	26	Середній
11	4	6	5	12	27	Середній
12	7	7	5	10	29	Середній
13	5	5	6	14	30	Середній
14	6	6	4	12	28	Середній
15	4	6	3	14	27	Середній
16	4	6	7	13	30	Середній
17	8	7	2	9	26	Середній
18	5	7	8	9	29	Середній
19	6	5	7	12	30	Середній
20	7	4	6	12	29	Середній
21	8	6	8	12	34	Середній

Таблиця 3

Результати тестування групи студентів за методикою Амтхауера

Структурні компоненти професійного інтелекту		Номер питання										Загальна кількість балів набраних групою
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
Суб. 1	Вірно	11	19	2	4	14	18	3	19	20	17	126 б. (із 210)
	Невірно	10	2	19	17	6	3	18	2	1	4	
Суб. 2	Вірно	5	7	3	9	21	18	21	4	9	21	117 б. (із 210)
	Невірно	16	14	18	12	0	3	0	17	12	0	
Суб.3	Вірно	2	17	10	13	12	15	3	21	21	10	124 б. (із 210)
	Вірно	19	4	11	8	9	6	18	0	0	11	
Суб. 4	Кількість набраних балів (з 42-х можливих)	20	34	9	27	5	21	22	39	38	28	240 б. (з 420)

Аналізуючи отримані дані можна, наприклад, зробити висновок, що найлегшим для студентів виявився субтест 1, а найскладнішим – субтест 4 та ін.

Висновки. Практичне використання тестів з перевірки рівня професійного інтелекту дає можливість стверджувати те, що лише 15% студентів наближені до високого рівня інтелекту, 65% студентів отримали середні показники, а 20% студентам рекомендується працювати над підвищенням інтелектуально-професійного рівня за індивідуальним планом під керівництвом викладача, які б мотивували, всебічно розвивали та розкривали їхній творчий потенціал.

Будь-яке вимірювання інтелекту не може, звичайно, розкрити всі сторони й аспекти професійного становлення студента. Але завдяки проведеному тестуванню, можна виявити прогалини в професійних знаннях майбутніх педагогів. Отримані результати можуть слугувати підґрунтям для складання індивідуального плану роботи з удосконалення професійної майстерності студентів, які отримали за тестуванням низькі показники.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пиаже Ж. Избранные психологические труды / Пиаже Ж. – М.: Просвещение, 1969 – 223 с.
2. Смутьсон М. Л. Психология развития интеллекту / Смутьсон М. Л. – К. : Знання, 2001. – 223 с.
3. Варій М. Й. Загальна психологія: [Навч. посібник] / Варій М. Й. К. – Львів: Край, 2005. – 951 с.

4. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www. publishe.ru/mywindows/ add/ui.htm](http://www.publishing.ru/mywindows/add/ui.htm)
5. Електронний ресурс. Режим доступу: http:// www. ngmu.ru/cozo/mos/ article/text_full.php?id=22проф
6. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.slideshare.net/sh2posh/ ss-7231287](http://www.slideshare.net/sh2posh/ss-7231287)

Подано до редакції 25.06.12
